

Kwaliteitskaart sociale emotionele ontwikkeling (inclusief anti-pestprotocol)

Onze opdracht (missie/visie)

Basisschool Hertogin Johanna A biedt meer dan goed onderwijs!

In een veilige en positieve sfeer werken onze leerlingen aan het vergroten van hun kennis, vaardigheden en het leren omgaan met elkaar en de omgeving. We sluiten aan bij wat ieder kind nodig heeft om te kunnen komen tot leren en ontwikkelen.

Vanuit een doorgaande lijn leren kinderen keuzes maken en verantwoordelijkheid te dragen voor hun eigen ontwikkeling en rol in de samenleving. Door ons brede aanbod ontdekken leerlingen waar ze goed in zijn, blij van worden en nog in kunnen groeien.

We zijn een deskundig en gedreven onderwijsteam dat gelooft in de kracht van diversiteit. Wij denken in mogelijkheden en bieden het beste onderwijs aan alle leerlingen. Vanuit een sterke verbinding met ouders, belangrijke partners en de wijk, werken we aan optimale kansen voor alle leerlingen.

Samen zijn we basisschool Hertogin Johanna A!

Onze kernwaarden

Onze kernwaarden zijn leidend en moeten zichtbaar zijn in ons gedrag en handelen. Met deze waarden laten wij zien wat wij belangrijk vinden, wat ons raakt en wie wij zijn.

VERWONDER

- Vormt de basis om te zien, horen en voelen wat er om je heen gebeurt.
- Vragen stellen vanuit nieuwsgierigheid en een open houding om tot leren te komen.
- Er zijn verschillen tussen mensen en je leert hier op een respectvolle manier mee om te gaan.

ONTDEK

- Je leert jezelf kennen, de wereld om je heen en je rol als lid van de samenleving.
- Je leert de basisvaardigheden taal, rekenen en burgerschap.
- Je komt daarbij in contact met een breed aanbod. Onder meer op het gebied van creativiteit, bewegen, persoonlijke ontwikkeling en het ontdekken van de wereld (IMC Basis).
- Je ontdekt waar je goed in bent, blij van wordt en nog in kunt groeien.

GROEI

- Samen richten we ons vanuit vandaag op morgen.
- Van wat je nog niet kunt, naar wat je wel kunt.
- Fouten maken en daarvan leren hoort erbij.
- Jij bent klaar voor jouw volgende stap.

Doel

Samen werken we in onze school aan het creëren van een veilig pedagogisch klimaat. Voor ons betekent een goed pedagogisch klimaat dat we vanuit een positieve sfeer werken met vaste afspraken, regels en routines, duidelijke verwachtingen, heldere structuren en kaders. Dit geeft leerlingen en leerkrachten voorspelbaarheid en rust. Hierin zoeken we, in het belang van alle kinderen, ook naar een sterke verbinding met ouders.

Preventief

Wij stimuleren en ondersteunen gewenst gedrag, waardoor de nadruk ligt op een preventieve werkwijze. Hieronder wordt beschreven wat wij elk jaar doen.

Rol team

Het allerbelangrijkste is een reflectieve houding van het team en de gevoerde dialoog. Wij hebben immers een voorbeeldrol. We kijken naar ons eigen gedrag, omdat voorspelbaarheid van ons gedrag belangrijk is voor onze leerlingen. Het team zet tevens de volgende zaken bewust in:

- Heldere gedragsverwachtingen hanteren.
- Het positief bekrachtigen van gewenst gedrag.
- Duidelijk en consequent reageren op ongewenst gedrag in de klas en op school.
- Een opgeruimde en prikkelarme omgeving.
- Het toepassen en concretiseren van afspraken per groep.

Gouden, zilveren en bronzen weken

Groepsvorming kent altijd de volgende fasen:

- Fase 1: Forming (verkenningfase, groep tast elkaar en de regels af)
- Fase 2: Storming (vaststellen hiërarchie, zoeken naar passende rollen, erkenning zoeken, positie verwerven)
- Fase 3 Norming (leiders bepalen ongeschreven regels, er komt meer rust en groepsgevoel)
- Fase 4: Performing (klaar om te werken, afspraken, regels en verwachtingen zijn duidelijk)
- Fase 5: Termination (einde in zicht, afscheid nemen)

Bij de start van het schooljaar heeft een positieve groepsvorming onze prioriteit. Dit noemen wij de Gouden Weken. Gedurende de eerste zes weken wordt hier dagelijks aandacht aan besteed en worden de fasen van groepsvorming gemonitord. Deze periode is bij uitstek geschikt om een fundament neer te zetten voor een fijne dynamiek en sfeer. Leerlingen verkennen elkaar, de leraar en de regels. Na de kerstvakantie en de meivakantie kan een groep soms terugvallen naar de stormingfase. Dan breken de Zilveren en Bronzen Weken aan, waarin de leerkrachten weer expliciet aandacht besteden aan de sfeer in de groep.

Ondersteuning intern begeleider

Door een veilige groep met goede normen en waarden wordt de kans op ontstaan van een ongewenst klimaat verkleind. Er is extra hulp beschikbaar als een groep specifieke ondersteuningsbehoeften heeft m.b.t. de veiligheid, basisrust of dynamiek. Leerkrachten kunnen laagdrempelig bij de intern begeleider terecht, die meedenkt, indien wenselijk

observeert en de leerkracht ondersteunt in de juiste interventies.
Indien nodig kan het samenwerkingsverband 30.06 ons voorzien van specialistische hulp.

Rust, ritme, regelmaat, routine en relatie

Wij hechten veel waarde aan herkenbare ritmes en routines voor de basisrust in de school. Goed gedrag is niet voor alle kinderen even vanzelfsprekend en gemakkelijk. We zijn ervan overtuigd dat alle kinderen goed gedrag kunnen leren. Dit vraagt van de leerkrachten een consequente houding, het uitspreken van verwachtingen en het samen oefenen van gedrag. In iedere klas worden schoolregels geconcretiseerd en geoefend en wordt het klassencontract samen opgesteld.

Fides

Basisschool HJ-A is een Fidesschool. De methodiek van Fides vormt een stevige basis voor het realiseren van een positief pedagogisch klimaat. Fides is een manier van omgaan met elkaar, een gemeenschappelijke taal, een denk- en handelwijze die zich richt op vergroting van zelfvertrouwen en weerbaarheid van de kinderen. Er wordt gewerkt met een aantal symbolen die helpend zijn om kinderen op een simpele, praktische en 'zichtbare' manier inzicht te geven in zichzelf en hun omgeving. Het doel is om kinderen sterk en zelfbewust te maken in hun groei naar volwassenheid. De Fides-symbolen staan op een centrale plek in iedere klas en worden gebruikt om situaties uit te leggen of om een gesprek op gang te brengen. HJ-A is een gecertificeerde Fides School en iedere twee jaar volgt er een verplichte cursus voor het hele team.

Leerlingenraad

De leerlingenraad onderneemt verschillende initiatieven om bij te dragen aan een fijn schoolklimaat. Onder andere door aandacht te besteden aan de schoolregels.

Oudercontactmomenten

Wij geloven in de kracht van een respectvolle en nauwe samenwerking tussen ouders, leerling en leerkracht. Het is bewezen effectief dat dit het leren en het welbevinden van het kind ten goede komt. Onze lijntjes met ouders zijn kort en er worden allerlei activiteiten gedurende het schooljaar georganiseerd om deze relatie te verstevigen vanuit een open, gastvrije houding. Hierbij kun je denken aan huisbezoeken, oudergesprekken, jaaropening, inloopmomenten, koffieochtenden en weeksluitingen.

Anti-pestcoördinatoren en vertrouwenspersonen

Op HJ-A hebben wij meerdere vertrouwenspersonen, die tevens anti-pestcoördinator zijn. Zij gaan actief de groepen langs ter kennismaking. Als er problemen of klachten zijn, waar onze leerlingen met de leerkracht niet uitkomen, kunnen ze met juf Carla Steenman, juf Daniëlle van Rosmalen of juf Daniëlle van Tilburg in gesprek. Zij bespreken het probleem en begeleiden het kind op weg naar de oplossing. Als ouders contact willen opnemen, kunnen ze een e-mail sturen naar carlasteenman@filiosscholengroep.nl, daniellevanrosmalen@filiosscholengroep.nl of daniellevantilburg@filiosscholengroep.nl of hen aanspreken op school voor het maken van een afspraak.

Leerteam gedrag (sociaal emotionele ontwikkeling (SEO)/ pedagogisch klimaat)

Een groot aantal leerkrachten waaronder de vertrouwenspersonen/ anti-pestcoördinatoren nemen deel aan het leerteam gedrag. Dit is in schooljaar 2023-2024 opgestart en heeft de volgende opdracht:

In afstemming met leerlingen en ouders zijn we tot heldere en eenduidige gedragsafspraken gekomen. Het gecreëerde draagvlak en de doorgaande lijn ondersteunen iedereen bij het naleven van deze afspraken.

- in schooljaar 2023/2024 wordt het leerteam gedrag/ pedagogisch klimaat/ sociaal emotionele ontwikkeling opgestart, dit krijgt, naast het leerteam taal-/ spraakontwikkeling prioriteit
- het leerteam verdiept zich in de huidige stand van zaken, onderzoekt wat werkt, presenteert in het team en creëert draagvlak
- het leerteam doet voorstellen rondom gedragsafspraken, het spreken van dezelfde taal, een methode sociaal emotionele ontwikkeling en de doorgaande lijn binnen de school (gestart wordt met de inzet van Fides en een algemene ouderavond hierover en daarnaast met schoolbrede afspraken rondom routines)
- de kartrekker van het leerteam stemt af met IB/MT en samen zorgen zij ervoor dat zowel ouders als leerlingen meegenomen worden in dit proces
- de kartrekker van het leerteam neemt deel aan het leernetwerk gedrag van Filios en deelt opgedane kennis binnen het (leer)team

Meten van veiligheid

Op onze school volgen we leerlingen niet alleen in hun cognitieve ontwikkeling, maar ook in hun sociaal emotionele ontwikkeling. Hiervoor gebruiken we observaties en gesprekken. Daarnaast nemen wij een sociogram af en gebruiken we het instrument Sociaal Emotioneel Functioneren van Cito Leerling in Beeld (voorheen Viseon). De leerkrachten hiervoor vullen eenmaal per jaar een vragenlijst in, evenals de leerlingen vanaf groep 6.

Voor de groepen 1/2 geldt dat dit meegenomen wordt in het leerlingvolgsysteem van Kijk!.

Op basis van de resultaten kunnen zowel op schoolniveau als op groeps- en individueel niveau acties worden uitgezet. Leerlingen of groepen die opvallen of per duo sterk verschillen worden besproken met de intern begeleider.

Uitkomsten van leerlingen met een specifieke ondersteuningsbehoefte worden meegenomen in de oudergesprekken. Deze ouders worden uitgenodigd door de leerkracht. Wanneer de uitslag hierom vraagt, volgt een groeps- of kindgesprek.

Ook zoeken we naar verbanden tussen het cognitieve leren en het emotionele leren.

Bevindingen worden meegenomen in teambijeenkomsten, groeps- en leerlingbesprekingen en waar nodig ook teruggekoppeld naar ouders in een oudergesprek.

Curatief

Er is een verschil tussen plagen en pesten.

Wat is plagen?

Bij plagen spreken we over incidenten. Iemand zegt/ doet iets, een andere persoon zegt/ doet iets terug en vaak is het dan afgelopen. Het is meestal een kwestie van elkaar tijdelijk uit balans brengen, een spel spelen over en weer. Het is dan onschuldig, gebeurt onbezonnen, is van korte duur en meestal wederzijds te verdragen. Er is vaak sprake van gelijkwaardigheid, waarbij ieder zijn grenzen nog kan bewaken. Bij plagen worden conflicten snel weer bijgelegd en relaties hersteld.

Wat is pesten?

Pesten gebeurt herhaaldelijk met als doel om iemand zijn positie te verbeteren zonder daarbij rekening te houden met gevoelens van een ander. De ander kan zich daar moeilijk tegen verweren en er is dus sprake van een ongelijke strijd. Meestal staat een pester met meelopers als groep tegenover één geïsoleerd persoon. Het is vaak moeizaam tot herstel te komen en kan bij de gepeste leiden tot gevoel van eenzaamheid en buitengesloten te worden.

Wat is het verschil tussen plagen en pesten?

Pesten is op het moment dat het gebeurt altijd grensoverschrijdend. Na pesten moet er iets gebeuren om te werken aan een meer evenwichtige onderlinge verhouding. Plagen is een manier om grenzen te verkennen: hoever kan ik gaan? Na bijvoorbeeld sorry gezegd te hebben, kan er weer verder gespeeld worden.

Alert op plagen

We zijn alert op plagen. Plagen speelt zich soms af op de grens van het aanvaardbare en kan gemakkelijk overgaan in ruzie, of zelfs pesten. Als plagen serieus wordt, ondersteunen we de geplaagde leerling om het plagen te stoppen en spreken we de plager aan op zijn/haar gedrag. Soms schakelen we een buddy in: een medeleerling die de geplaagde leerling helpt het plagen te stoppen. Ook kan de groep gevraagd worden te helpen.

Digitaal pesten

Online pesten is een nieuwere vorm van pesten, maar de basis van de aanpak is dezelfde als bij 'klassiek' pesten. Wat je in het 'echte leven' niet mag, mag je online ook niet! Dat online communiceren anders verloopt dan offline communiceren en risico's met zich mee brengt, daarvan zijn kinderen zich, zeker op de basisschool, nog niet altijd bewust. Vanaf het moment dat kinderen op internet gaan, bespreekt en monitort de leerkracht hoe ze hiermee om moeten gaan. We zetten ook op dit terrein een duidelijke norm neer en zijn alert op signalen. We stimuleren leerlingen om incidenten direct te melden bij de leerkracht. Vervolgens nemen we de tijd om hierover met de leerling(en) en/of de groep te praten. We besteden ook preventief aandacht aan mediawijsheid.

Signalen serieus nemen

Wanneer een ouder of leerling ziet dat een kind gepest wordt, moet dit altijd gemeld worden. Kinderen worden overtuigd van het belang dat we met elkaar verantwoordelijk zijn om pesten zo gauw mogelijk te stoppen.

Bij een signaal van pesten gaat bij elke leerkracht een alarmbel af. Hoeveel we ook doen aan preventie, pesten kan nog altijd gebeuren. Als er, ondanks alle preventieve maatregelen, toch pestincidenten zijn, dan pakken we dit natuurlijk zo snel mogelijk aan. De leerkracht zal in alle gevallen kindgesprekken voeren met zowel de gepeste(n) als de pester(s). Afhankelijk van de context en onze inschatting maken we dit bespreekbaar in de groep en met de betrokken ouders. Hierin heeft de desbetreffende leerling ook een stem. Uit recent wetenschappelijk onderzoek blijkt opnieuw dat de meeste 'macht' om pestgedrag te stoppen bij de groep ligt. Met name populaire leerlingen kunnen belangrijk zijn als 'verdedigers'. Daarom zetten wij als eerste interventie de oplossingsgerichte, waarderende aanpak in, mits de veiligheid niet in het geding is.

De oplossingsgerichte, waarderende aanpak

Alles wat aandacht krijgt groeit! Waarderend werken aan positief gedrag, is effectiever dan straffen. Deze aanpak bestaat uit een aantal gesprekken tussen de leerkracht en leerlingen. Het pesten zit nog in een 'lichtere' fase en er wordt een beroep gedaan op de kracht van de groep. Dit is de groep die voor verandering en steun gaat zorgen. We gaan uit van het goede en eigen potentieel van ieder kind. We moedigen empathie aan. We maken iedereen verantwoordelijk. Het is positief en oplossingsgericht. De pester krijgt de kans zijn of haar gedrag te veranderen. In deze aanpak worden meestal de volgende stappen onderscheiden:

1. Gesprek met het gepeste kind

De leerkracht (of een ander teamlid) praat met het gepeste kind over de situatie. Wat is jouw wens? Welke hulp is nodig en wat wil jij? Wie kunnen eventueel jouw helpers worden? We vragen in dit gesprek aan de leerling of hij wil dat de ouders op de hoogte worden gebracht. Als iemand anders dan de groepsleerkracht het gesprek voert, lichten we de ouders altijd in. Er wordt een notitie in het kinddossier gemaakt.

2. Gesprek met de pester

De leerkracht (of een ander teamlid) praat met de pester over de situatie, vraagt naar de reden van zijn pestgedrag en zijn wens. Wat zou je het liefste willen? Welk gedrag hoort daarbij? Hoe ziet dat eruit? Wie kan jou helpen dit gedrag te laten zien? Het gesprek is niet bedoeld om schuld of straf bij de leerling te leggen, maar om de pester bewust te maken van het effect van zijn gedrag en hem tot positief gedrag te brengen. Er volgt een notitie in het kinddossier en ouders worden op de hoogte gebracht.

3. Steungroep

Hierbij is het gepeste kind niet aanwezig. In dit gesprek wordt de steungroep uitgenodigd om de gepeste medeleerling en de pester te helpen. Ze worden gevraagd om met ideeën en voorstellen te komen met als doel dat het pesten stopt. De focus ligt op het ondersteunen en aanmoedigen van het gewenste gedrag.

4. Tweede gesprek met de gepeste

Na ongeveer een week bespreekt de leerkracht hoe het nu gaat met het gepeste kind. Wat lukt het beste? Waar wil je meer van? Ook wordt er gereflecteerd op wat zijn of haar eigen rol daarin is.

5. Tweede gesprek met de pester

Na ongeveer een week bespreekt de leerkracht met de pester of er positief gedrag zichtbaar is geworden. Wat lukt het beste? Waar moet nog aandacht naar toe? Ook wordt er gereflecteerd op wat zijn of haar eigen rol daarin is en welke groei zichtbaar is.

6. Tweede gesprek met de steungroep

Na ongeveer een week is er ook een gesprek met de steungroep, waarin ieder lid de gelegenheid krijgt om te praten over wat hij of zij heeft gedaan. Soms moet deze cyclus nog een keer herhaald worden om ervoor te zorgen dat het interactiepatroon blijvend verandert. Lukt dit niet, dan start fase 1 op; zie hieronder.

Als de waarderende aanpak niet helpt

Fase 1

De gepeste leerling, een ouder of een medeleerling meldt het pesten bij de leerkracht. De leerkracht brengt de partijen bij elkaar voor een verhelderingsgesprek. Er wordt expliciet gesproken over de consequenties wanneer het pesten niet per direct stopt. Bij twijfel over de juiste consequentie, consulteert de leerkracht de anti-pestcoördinator. Ouders van beide partijen worden op de hoogte gebracht.

Fase 2

De fase van passende consequenties treedt in werking. Er is extra alertheid van alle medewerkers op het schoolplein. Ouders van de pester worden uitgenodigd voor een gesprek met de leerkracht, anti-pestcoördinator en intern begeleider. Er wordt een consequentie afgesproken, vastgelegd en uitgevoerd. Er wordt direct een vervolgspraak gemaakt binnen 3 weken. De ouders van de gepeste leerling worden op de hoogte gebracht. Mogelijke consequenties pester:

- Een of meerdere pauzes of gymlessen binnen blijven.
- Nablijven tot alle kinderen naar huis vertrokken zijn.
- Een schriftelijke opdracht, zoals een stelopdracht over de toedracht en zijn of haar rol in het pestprobleem.
- Afspraken maken met de pester over gedragsveranderingen.

De naleving van deze afspraken komt aan het einde van iedere week (voor een periode) in een kort gesprek aan de orde.

Fase 3

Als acties in fase 2 onvoldoende effect hebben, volgt er een gesprek met de pester en het slachtoffer en alle ouders. Situationeel wordt bekeken of dit twee aparte gesprekken zijn of een gezamenlijk gesprek. De directeur sluit aan en het anti-pest- en gedragsprotocol worden besproken. De medewerking van de ouders wordt duidelijk gevraagd om een einde aan het pesten te maken. Aan het eind van dit gesprek worden de afspraken nadrukkelijk doorgesproken, vastgelegd en ondertekend. Een vervolgspraak wordt direct gepland binnen drie weken.

Fase 4

Het gedragsprotocol treedt in werking.

De IB-er en directeur van de school worden in elke fase op de hoogte gebracht van de casus en het verloop van de interventies en de daarbij horende afspraken. Iedere melding wordt genoteerd in het kinddossier en ieder oudergesprek wordt vastgelegd voor ouders en opgeslagen in het kinddossier.

Gedragsprotocol

We zien ons genoodzaakt in een aantal ernstige gevallen van grensoverschrijdend gedrag duidelijke grenzen te stellen en deze te verbinden aan bepaalde interventies. Het gaat om situaties waarin de veiligheid van de omgeving in het geding is. We onderscheiden drie soorten overtredingen

1. Overtredingen die structureel voorkomen, zoals:

- het bedreigen en uitschelden van leerlingen
- het verstoren van de orde
- brutaal gedrag naar volwassenen
- overtreden van schoolregels

2. Ernstige overtredingen, zoals:

- het bewust letsel toebrengen aan medeleerlingen,
- het maken van discriminerende opmerkingen over huidskleur en religie in de richting van volwassenen en leerlingen
- het plegen van zeer grof taalgebruik richting personeel
- het bewust toebrengen van schade/ vernielingen
- het weglopen van school
- diefstal

3. Zeer ernstige overtredingen*, zoals:

- onzedelijk betasten, aanranden van medeleerlingen
- het lichamelijk bedreigen van personeel
- het gebruiken van geweld tegen personeel

* Deze overtredingen zijn dermate grensoverschrijdend, dat interventie 3, zie hieronder, onmiddellijk wordt toegepast zonder waarschuwing vooraf. Buitensporig en extreem bedreigend gedrag naar kinderen en/of personeel bv. met wapens of voorwerpen leidt direct tot interventie 4 of eventueel 5. Na nader onderzoek kan schorsing worden verlengd. Bij herhaling kan verwijdering volgen, zie protocol schorsing en verwijdering van Filios Scholengroep. In al deze gevallen zal er aangifte gedaan worden bij de politie.

Afspraken procedure

- De directeur neemt, na overleg met de leerkracht en de intern begeleider, een beslissing over de interventie die volgt.
- Ouders en/of verzorgers van de leerling worden door de directeur geïnformeerd en uitgenodigd voor een gesprek. Bij dit gesprek is ook de intern begeleider en eventueel bestuurder aanwezig. Van dit gesprek wordt een verslag gemaakt dat wordt ondertekend door de ouders. Ouders kunnen toevoegingen doen. Mochten ouders geen afspraken willen maken, dan wordt ook dat genoteerd en ondertekend.
- In alle gevallen wordt een aantekening gemaakt in het dossier en worden verslagen toegevoegd.

- Alle noodzakelijke correspondentie wordt zowel aangetekend als per reguliere post verstuurd.
- Protocol schorsing en verwijdering van Filios Scholengroep wordt gevolgd waar nodig.

Afspraken interventies

1. De leerling wordt tenminste 1 dagdeel uit de klas verwijderd met een zorgvuldig samengesteld (straf)werkpakket onder toezicht (time-out). Indien er een plan van aanpak aanwezig is, wordt dit bijgesteld. Er worden nieuwe afspraken gemaakt.
2. De leerling wordt voor tenminste 2 of meer dagdelen uit de klas verwijderd.
3. De leerling wordt voor een hele dag geschorst en de toegang tot school en schoolterrein ontzegd na overleg met het bestuur en de leerplichtambtenaar. De onderwijsinspectie wordt geïnformeerd. De schorsing wordt schriftelijk bevestigd. Het (straf)werkpakket wordt thuis gemaakt. De leerkracht is verantwoordelijk voor het te maken werk. Indien er een plan van aanpak is, wordt dit bijgesteld. Hierbij kan de vraag aan de orde zijn of onze school nog wel de beste opvang kan bieden. Er worden nieuwe afspraken gemaakt.
4. De leerling wordt voor een langere periode (ten hoogste 10 dagen) geschorst, na overleg met de bestuurder en leerplichtambtenaar. De onderwijsinspectie wordt geïnformeerd. Het (straf)werkpakket wordt thuis gemaakt. De leerkracht controleert het werk. Het plan van aanpak wordt bijgesteld. Er worden nieuwe afspraken gemaakt. Is onze school nog een passende plek? Een verwijzingsprocedure wordt eventueel in gang gezet.
5. Bij een schorsing van meer dan 2 dagen wordt tevens onderzocht of een time-out op een andere school (bijvoorbeeld SBO) tot de mogelijkheden behoort. Verwijdering is in ieders belang noodzakelijk. Onze school kan niet de opvang bieden, die voor de ontstane problemen noodzakelijk is. De directeur legt een verzoek tot verwijdering schriftelijk voor aan de bestuurder. Zie verder protocol schorsing en verwijdering van Filios Scholengroep. Bij definitieve verwijdering moet een andere basisschool voor de leerling gevonden zijn. Ouders moeten duidelijk kenbaar worden gemaakt, dat zij bij schorsing binnen 7 dagen beroep aan kunnen tekenen bij de bestuurder. Bij verwijdering kunnen zij beroep aantekenen bij de geschillencommissie.